

İKİ YÜZLÜ MÜ YOKSA İKİRCİKLİ Mİ?: AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GAZZE KRİZİ'NDEKİ HEZİMETİ

Selim Vatandaş

Referans için: Vatandaş, Selim. "İki Yüzlü mü Yoksa İkircikli mi?: Avrupa Birliği'nin Gazze Krizi'ndeki Hezimet". Analiz
INSAMER Analiz. 05.12.2023.

İsrail, Gazze'de her bir saatte beş çocuk öldürdü! Ve Gazze en kısa sürede en fazla çocuğun öldürüldüğü yer olarak dünya tarihine geçti. Ghassan Hage'in söylediği üzere insanlığı tarih boyu sürecek bir "Yas" süreci bekliyor!¹

Hamas'ın 7 Ekim 2023 tarihli saldırıları sonrası yaşananlar Bereketli Hilal'in kalbinde hikayesi ağır ve uzun bir zincirin son halkası olarak insanlığın vicdanını yaralamaya devam ediyor. Uluslararası ilişkiler, İsrail'in Filistin saldırılarının bir başka boyutuyla karşı karşıya. 21. yüzyılda da şahit olduğu üzere yeryüzünün cennetleri olan çocuklar "bu benim meşru savunma hakkım" denilerek savaş hukukunun temelleri gözetilmeksizin öldürüldüler. İnsan hakları ve hukukun üstünlüğü

esasyla işlenmiş bir değerler bütünü olsaydınız bu savaşta yeriniz nerede olurdu?

Kuruluşundan günümüze olduğu gibi Avrupa Birliği'nin (AB) parçalanmış resmi İsrail'in Gazze saldırılarında da değişmedi. Bir tarafta Almanya, Avusturya ve Çek Cumhuriyeti'nin öncülük ettiği "borçlu"lar kanadının, İsrail'in sivil ve asker ayrımı gözetmeyen insanlık dışı saldırılarını "kendini savunma hakkı" diyerek gerekçelendirmeye çalıştığına şahit olduk. Öte yandan ise Lüksemburg, İrlanda, İspanya ve Belçika gibi Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İsrail'in orantısız şiddetine karşı söylem düzeyinde de olsa eleştirel bir yaklaşım ortaya koyabildiğini gördük.² Avrupa Birliği'nin en tepesinde İsrail'in yanında net bir duruş ha-

kimken; Atina, Londra, Amsterdam, Varşova ve Paris meydanlarında ise halklar ellerini, öldürülen masum kadın ve çocukların onuru için kaldırıyordu.³ Filistin-İsrail savaşına Avrupa Birliği'nin verdiği cevabı anlamaya çalışırken; Birliğin üye ülkeleri, Birlik bürokrasisi ve halklar arasındaki mesafenin açıldığını gözlemliyoruz.

Avrupa Komisyonu Başkanı Layen, AB Dış Politikasını İtibarsızlaştırıyor

Liderler, organik ya da inorganik, bir toplumsal bütünlüğün temsilcisi konumundadırlar. Her toplum, aşağıdan yukarıya tüm kademeleriyle dolaylı ya da dolaysız vekil tayin edilen temsilcisinde kendi değerlerini ve teamüllerini arar. Toplum ve temsilci lider arasındaki bağlar ne kadar dirençliyse, ortak hedefler çerçevesinde bir araya gelebilme eyleminin kurumsallaşmış yüzü olan herhangi bir birliğin mevcudiyeti de o derece güç kazanır.

Avrupa Komisyonu, yasama sürecini başlatan, ayrıca Birliğin yürütme organı olarak AB müktesebatını, bütçeyi ve programları uygulamaktan ve idari denetimden sorumlu kurum mahiyetindedir. Bir boyutuyla da birliğin bürokratik yükünü sırtlanır ve siyasi savrulmaları bertaraf ederek sürekliliği sağlayacak omurgayı inşa eder. Komisyon Başkanı Avrupa Birliği Zirvesi tarafından belirlenir ve ataması Avrupa Parlamentosunun onayı ile yapılır.⁴ Bu boyutuyla temsil gücü oldukça yüksektir ve AB üyelerinden bağımsız olarak Avrupa Birliği'nin uluslararası kimliğinin yükünü taşır.

İsrail'in gerçekleştirdiği orantısız misillemeler sonrasında 13 Ekim tarihinde Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen Gazze'de sivillere yönelik saldırılar sürerken İsrail'i ziyaret etti. Ziyaretinde İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'nun yanında durduğunu vurgulayan Leyen, "İsrail'in kendini savunma hakkına sahip olduğunu, onun bir demokrasi ülkesi olduğunu ve saldırılara

Görsel: "AB Komisyonu Başkanı Leyen, Tel Aviv'de Binyamin Netanyahu ile görüştü." 13 Ekim 2023. © JNS

nasıl bir cevap vereceğini bildiğini” söyledi.⁵ Oysa görünen köy kılavuz istemez. Tıpkı geçmiş on yıllarda olduğu gibi İsrail’in Filistinli sivillere karşı orantısız saldırısı giderek arttı. Öyle ki yoğun bombardıman nedeniyle güneşe göç eden içinde kadın ve çocukların bulunduğu konvoylar dahi bombalandı.

Söz konusu ziyaret ve Leyen’in sözleri; değil Avrupa halkları, AB’nin personelleri arasında bile tartışmalara neden oldu. Öyle ki; AB’nin farklı misyonlarında görevli 850 personel, Leyen’e, İsrail yanlısı tutumu nedeniyle kendisini eleştirdikleri imzalı bir mektup gönderdi. AB misyon görevlileri, Leyen’in ofisine gönderdikleri mektupta, İsrail hükümetinin, Gazze Şeridi’nde sıkışıp kalan 2,3 milyon Filistinli sivile yönelik orantısız tepkiyi şiddetle kınadıklarını ifade etti ve Leyen’in İsrail’e olan kayıtsız şartsız desteğinin AB’nin tüm itibarını kaybetme riski ile karşı karşıya bıraktığını ekledi.⁶

Yoğun eleştiriler sonrasında Leyen, İsrail gezisini savunmaya devam etti fakat ifadelerine “sivilleri de korumak gerektiği” ibaresini eklemek zorunda kaldı. “İsrail ile dayanışma içinde olmak ve Filistinlilerin insani ihtiyaçları konusunda harekete geçmek arasında bir çelişki yoktur” ifadesi, İsrail’in hastaneleri dahi defalarca bombalamasıyla anlamını ve inandırıcılığını yitirdi. Bu boyutuyla Leyen’in Gazze krizine karşı yanıtının İsrail işgalinin terörize saldırılarının altında kaldığını söylemek mümkündür. Öyle ki çatışmalarda somut bir şekilde İsrail’in yanında duran Leyen’in tutumu; hem Birliğin dış politika bütünlüğünü tesis etmeye çalışan temsil gayreti hem Birlik anayasasında açıkça ifade edilen

insan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokrasi normlarıyla işlenmiş “Batı” değerleri açısından bir hezimet mahiyetindedir.

İki Yüzlü mü Yoksa İkircikli mi?

Avrupa Birliği özellikle dış politika angajmanlarında ve aday ülkelere olan yaklaşımında son 20 yıllık dönemde sıklıkla Janus’un yüzüne sahip olmakla suçlanıyor. Birlik, olaylara göre değerler ve normları gözetmeksizin birbirinden farklı şapkalar takmak, aynı vakalara ilişkin asimetrik ve tutarsız cevaplar vermekle suçlanıyor. Bu tutum nedeniyle “Janus yüzlü Avrupa” literatürü her geçen gün daha da kabarmaya başlıyor.

Görsel: Yüzü aynı anda iki yöne birden bakan Roma tanrısı Janus. [Avrupa Birliği, dış politika olaylarındaki çifte standart tutumu nedeniyle son yıllarda sıklıkla “iki yüzlü” [Janus Face] olmakla suçlanıyor.]

Fakat 7 Ekim’le başlayan ve İsrail’in asimetrik bombalamalarıyla devam eden Gazze olaylarına ilişkin Avrupa yaklaşımının salt “AB değerleri”⁷ üzerinden tartılarak “iki yüzlü” olarak değerlendirilmesi indirgemeci bir

yaklaşım olacaktır. Çünkü bu kez Birlik; hem avrokratlar, hem halklar hem de üye ülkelerin birbirinden farklı tutumu nedeniyle derin bir çatlakla karşı karşıya. Her ne kadar Gazze’de ayaklar altına alınan insanlığa karşı verilecek cevabın ne olduğu, Birliğin varoluşunu etkileyecek bir mesele olmasa da şüphesiz ki “Avrupa Birliği’nin Gazze hafızası” birbirine uzak mesafeleri ortaya dökmesiyle ağır bir yara olarak Birlik tarihine işlenecektir.

“Almanya’nın Borcu” AB’yi Felç Ediyor

Birliğin lokomotif ülkelerinden Almanya, bu süreçteki birçok konuşmasında Filistinlilerin haklarından bahsetmezken İsrail’in meşru müdafaa hakkına vurgu yaptı. Ötesinde Almanya Şansöylesi Olaf Scholz ülkesinin İsrail’e karşı Holokost’tan kaynaklanan tarihi sorumluluğu olduğunu ifade etti.

Nitekim söz konusu “tarihi sorumluluk nedeniyle” İsrail-Almanya ilişkileri derin bir hafızaya sahip. Sadece bir önceki şansölye Angela Merkel döneminde [2005-2022] İsrail’in 8 kez ziyaret edildiği biliniyor. Hatta Merkel, İsrail Meclisinde (Knesset) Almanca olarak konuşan ilk yabancı hükümet yetkilisi olarak 2008 yılında tarihe geçti. Nitekim Merkel de, ülkesinin “özel tarihi sorumlulukları” nedeniyle İsrail’in güvenliğine “bağlılıklarını” vurguladığı bir konuşma yapmıştı.

Bugün Almanya’nın bir yandan Filistin destekli gösterileri “güvenlik gerekçesiyle” engellerken öte yandan 2023 yılında dahi Holokost’tan kurtulanlara yaklaşık 1,2 milyar dolar ödemeyi kabul ettiğini biliyoruz.⁸ Bu noktada 17 Kasım 2023 tarihinde Alman-

ya’yı ziyaret eden Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “Bizim İsrail’e borcumuz yok, ama borçlu olanlar rahat konuşamıyor” vurgusu yeniden anlam kazanıyor.⁹

İsrail Apaçık Suç İşliyor

İsrail’in yıllardır giderek genişleyen sınırlarının hukuki bir zemini yok. İsrail’in bugün hakimiyet kurmaya çalıştığı topraklar kuruluş dönemi ve 1967 savaşında işgal edilen bölgelerden oluşuyor. Dolayısıyla İsrail’in söz konusu tarihi Filistin toprakları üzerindeki varlığı fiili bir durum ve bu durum egemenlik hakkını meşru kılmıyor.¹⁰

İsrail’in Gazze toprakları üzerindeki aşırı tutumu izahtan varestede bir suç iken, Avrupa Birliği’nin anayasal temellerini görmezden gelerek [Bkz: AB Ant. Madde 2] İsrail savunusunda kurumsal temsilde ABD çizgisine sарulması kendisiyle çelişmesine neden oluyor. AB’nin kabul ettiği tüm bağlayıcı metinlerde genel dengeye itina gösterildi ve iki devletli çözüm savunmuştur. AB-Filistin ilişkilerinde 1980 tarihli Venedik Deklarasyonu kritik bir yere sahip. Nitekim bu deklarasyonda, İsrail-Filistin çatışmasının çözüme kavuşturulması için rehber olacak ilke, “Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı” olarak işleniyor.

Sonuç

İsrail’in “intikamı”, süregelen yaklaşık iki aylık süreçte, bombalanmaların aşıldığı, yeniden bombalanmalarla “pekiştirilen” keskin dönemlere girdi. İnsanlık suçunun işlendiği her anda, tarihin doğru yerinde durmak esastır. İrlanda Milletvekili Clara Daly’nin Avrupa Parlamentosu kürsüsünden haykırdığı üzere “AB,

söz konusu ihtilafta İsrail'den yana değil, barıştan yana" olmalıdır.¹¹ Yine AB Yüksek Temsilcisi Josep Borrell'in "Birincisi, Gazze'nin dışına zorla göçe izin verilemez. Filistinlilerin sürgün edilmesine izin veremeyiz. İkincisi, Gazze toprakları küçültülemez. Gazze toprakları, İsrail tarafından işgal edilemez. Üçüncüsü ise Gazze'deki durum, Filistin meselesinin çözümünün bir parçası olmak zorunda" şek-

lindeki sözlerini Avrupa Komisyonu Başkanı Layen'in AB dış politikasına yol açtığı hasarı gidermekten öteye geçememiştir.

Sonuç olarak Avrupa Birliği'nin krizlere cevap verirken "AB değerleri"ne hakikatle yaslanarak tek ses olabilecek güçlü bir lidere ihtiyacı var! Aksi takdirde her geçen yıl, uluslararası toplum nezdinde inandırıcılığını daha da kaybediyor.

*Selim Vatandaş, İstanbul Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler alanında doktora öğrencisidir.

Sonnotlar

- ¹ Ghassan Hage, "Gaza and the Coming age of the warrior" Allegra Lab, Sept. 2023. <https://allegralaboratory.net/gaza-and-the-coming-age-of-the-warrior/>
- ² "EU reactions: The European Union is divided over the Gaza conflict," Nov. 23, 2023, Al Jazeera YouTube Video <https://www.youtube.com/watch?v=iBM-5VHom7-4>
- ³ AFP & TOİ Staff, "Pro-Palestinian demonstrators rally across Europe calling for ceasefire," Times of Israel, 19 November 2023. <https://www.timesofisrael.com/pro-palestinian-demonstrators-rally-across-europe-calling-for-ceasefire/> ; "Demonstrators unite across Europe in mass protests against Israeli attacks on Gaza," Anadolu Agency, Nov 19, 2023. <https://www.aa.com.tr/en/europe/demonstrators-unite-across-europe-in-mass-protests-against-israeli-attacks-on-gaza/3058427>
- ⁴ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, "Avrupa Komisyonu", 15 Kasım 2022 https://www.ab.gov.tr/avrupa-komisyonu_45629.html
- ⁵ "Internal EU discontent grows at von der Leyen's neglect of Palestinian statehood", POLITICO, Oct. 20, 2023. <https://www.politico.eu/article/internal-eu-discontent-grows-at-ursula-von-der-leyen-neglect-of-palestinian-statehood/>
- ⁶ "AB çalışanlarından von der Leyen'e İsrail eleştirisi", NTV, 20 Ekim 2023. <https://www.ntv.com.tr/dunya/ab-calisanlarindan-von-der-leyen-israil-elistirisi-c3YdoK-IXkexAocLYxRI9w>
- ⁷ Selim Vatandaş, "Avrupa Birliği 'Değerleri' ve İnandırıclık Sorunu", İNSAMER , 17 Ağustos 2018. https://www.insamer.com/tr/avrupa-birligi-degerleri-ve-inandiricilik-sorunu_1594.html
- ⁸ Aynur Şeyma Asan "Almanya'nın İsrail'e borcu ödendikçe azalmıyor", Anadolu Ajansı, 26 Kasım 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanyainin-israile-borcu-odendikce-azalmiyor/3065103>
- ⁹ Mümin Altaş & Zafer Fatih Beyaz & Mehmet Tosun, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Bizim İsrail'e borcumuz yok, ama borçlu olanlar rahat konuşamıyor", Anadolu Ajansı, 18 Kasım 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/cumhurbaskani-erdogan-bizim-israile-borcumuz-yok-ama-borclu-olanlar-rahata-konusamiyor/3056784>
- ¹⁰ İrfan Kaya Ülger, "AB'nin Filistin-İsrail politikasında büyük savrulma yaşıyor" Anadolu Ajansı, 17 Kasım 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-ab-nin-filistin-israil-politikasinda-buyuk-savrulma-yasaniyor/3022743>
- ¹¹ "MEP Clare Daly condemns Israeli occupation" Middle East Eye Youtube Chanel, Nov. 12, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=mupnXOFvtwE>